

CRONICA TEATRALĂ

„IFIGENIA“

POSTAZĂ aproape necunoscută (cel puțin publicului larg) a personalității lui Mircea Eliade este cea de autor dramatic. Ilustrul om de cultură nu a abordat genul, ce-i drept, decât în chip accidental s-ar putea spune, de vreme ce nu se cunoștea decât două titluri: *Ifigenia și Coloana neștiră*. Cea dintâi este prezentată acum de Naționalul bucareștean și împrejurarea echivalează, într-un fel, cu o restituire, textul nemăvăzând luminile rampei din 1941, cind a avut loc premiera absolută, tot pe scena Naționalului.

Ifigenia se constituie într-o tulburătoare viziune personală asupra mitului antic, este, în fond, un subtil eseu conceput în formă dramatică. „Trama“ clasică e reinterpretată în chip inedit, propunerea fundamentală fiind aceea de a vedea în moartea Ifigeniei nu o sacrificare a personajului, ci un sacrificiu conștient al acestuia ipoteză seducătoare și cu multiple implicații în conturarea unei arii de semnificații, altele decât cele validate indeobște. Destinul tragic nu mai este acceptat cu pasivitate, ci asumat în mod deliberat. Implacabilul este înlocuit de puterea de a opta, fiindcă, în definitiv, moartea Ifigeniei este un act de opțiune lucid și motivat al acesteia. Moartea nu mai este un fatum incontrolabil și inanalizabil, ci — reluând faimosul adevăru — modul în care viața devine destin.

În justificarea pe care stă clădită această opțiune a Ifigeniei (căreia — prin neașteptata modificare a datelor personajului lui Achille — i se oferă șansa supraviețuirii) stau miezul dramatic, dimensiunea ei adică: prin sacrificiul său deliberat se va putea ajunge la Troia atât de rivnită, chip de a sugera, în planul ideilor, că drumul spre atingerea idealului nu poate ocoli ținutul sacrificiului. Personajul transcende condiția de jertfă, într-o dialectică perfect argumentată și dezvoltată. Sacrificiul său capătă dintr-odată un sens constructiv, iar tragicul e convertit în sublim. Un mit străbătut la origine de mari, înghețati curenti lirici, este „recitat“ acum dintr-o perspectivă aproape solară, oricât de neașteptată ar putea să pară afirmația.

Spectacolul realizat de Ion Coliar cu echipa Naționalului urmărește atent această dialectică a textului, într-o compoziție

Regia de Mircea Eliade pe scena Teatrului Național din București; în imagine Tania Filip, Mircea Albulescu, Adrian Pintea

care, e drept, are unele inconsecvențe și incongruențe stilistice, dar care vădește un puternic și, adesea, de efect simț al contrastelor. Tocmai aici ar putea fi identificată o împrejurare cumva surprinzătoare (dar care nu se transformă obligatoriu într-un reproș) în cazul noii montări a regizorului: atenția mai redusă acordată nuanțelor. Scenele, tablourile, se structurează fie pe sunete grave, fie pe acute, majoritatea însă întonate forte sau fortissimo. Un piano, un semiton, o modulație își fac mai rar apariția. Momentele spectacolului sînt cînd eufundate în bezna (figurat vorbind), cînd scaldate în lumină crudă, dureroasă. Este limpede că s-a mizat (și nu fără anume real efect, cum spunem) pe principiul contrastului, care asigură reprezentării un „scrișnet“ surd, de plăci tectonice în neliniștitoare deplasare. Spre final, tensiunea aceasta elementară începe a fi alintită controlată, vîietul nu se mai aude decît subteran, iar la suprafață urechea începe să distingă un sunet armonios. Decorul semnat de Mihai Tofan e deconcertant la prima impresie prin simplitate și alături sumară, dar rostul și utilitatea lui se clarifică destul de repede: de a sustine iocul actoricesc doar în măsura strictului necesar și de a oferi, în schimb, posibilitatea folosirii variate și susținute, nestînjenite, a spațiului propus de sala „Atelier“ (lucru care s-a și petrecut, impresia, cu aer de paradox, fiind nu o dată aceea că, în montare, spațiul gol „joacă“ mult mai mult decît cel prevăzut cu decor propriu-zis). Muzica lui Aurel Stroe este valorificată, în context, în toată capacitatea sa de sugestie și de a susține atmosfera dorită de regie.

În rolul titular, Tania Filip (fîcă studentă, dar nu la prima apariție pe o scenă profesionistă — a mai lucrat, tot la Național, și tot într-un spectacol de Ion Coliar, *Hazi Tudose*) trece cu succes un dificil examen. Ea are un temperament dramatic foarte mobil, abordînd atît de ușor și cu solicietă cînd oarecîi o anumite imagine a purității, pentru a se înscrie apoi, cu neașteptată forță, cînd partitura o cere, în registrul tragic de tip clasic. Sigur, jocul acesta complex al stărilor nu este încă susținut tot timpul cu aceeași precizie, însă expresivitatea, puterea de concentrare și, la urma urmelor, talentul sînt indiscutabile. O interpretare sigură, de o dinamică interioară bine condusă, rezultat evident al unei exacte înțelegeri a esenței personajului, este cea a lui Adrian Pintea (Achille). Mircea Albulescu (Agamemnon) sugerează cu mijloace puternice, impresionante, sfîșierea lăuntrică a unei personalități torturate pînă în pragul disoluției psihice. Valeria Gagealov (Clitemnestra), joacă „în forță“, cu accente bine găsite de „furie“ și exasperare, dar asupra felului în care a găsit regia personajul ar mai fi de discutat. De un profesionalism și, dacă se poate spune așa, un tact deosebit, sobră și echilibrată, mi s-a părut Silvia Năstase (Chrysis). Ion Marinescu (Menelaos), Damian Crișmaru (Ulise) și Constantin Dinulescu (Chalkas) și-au conceput corect rolurile, însă acestea nu păreau în totdeauna foarte generoase. Aș mai aminti din distribuție pe Ovidiu Moldovan, Victor Moldovan și Liviu Crăciun.

Revin la ceea ce subliniam la începutul însemnărilor: *Ifigenia* de Mircea Eliade, pe scena Naționalului, poate fi considerată ca o restituire cu valoare culturală. Și adaug: într-un spectacol serios, lucrat cu devotată participare.

Aurel BĂDESCU

JURNAL

DE

O NOUĂ carte despre lumea cinematografică, *Unora le place filmul* publică Lazăr Cassvan în aceeași colecție *Clepsidra*, unde a mai publicat, în 1976, *Mituri și legende din lumea filmului* și în 1979 *O lume de celuloid*. În 1947, publica-se la Editura Enciclopedia, *Albumul vedetelor de cinema*.

Redactor la revista interbelică „Cinema“, Lazăr Cassvan posedă fișe cu numeroase întâmplări, multe de senzație, din culisele filmului, mai ales din această perioadă și din cea imediat de după război. Intimările alternează cu portretele, cu povestirea unor filme, cu punerea chestiunilor cinematografului în lumini variate, într-un stil alert, incisiv, nu lipsit uneori de umor, alături cu pregnanță duioasă, întotdeauna cu o pasiune arzătoare, chiar travestită în diverse forme de disimulare.

Mozaicul de fapte și oameni, privit de multe ori cu plăcerea relațiilor senzationalului, de care ziaristul de veche gardă nu este și nici nu se vrea străln, se desfășoară firesc în fiecare din aceste cărți într-un ritm propriu care dă prilejul prezentei cinematografului ca personaj și lume, într-o siluetă grațioasă și plină de vervă.

Cititorii mai în vîrstă retrăiesc momentele apariției unor filme și vedete, cei mai tineri descoperă o lume a visului și candorii, cinefilii își controlează din nou cunoștințele și senzațiile mai vechi, o lectură plăcută și instructivă îi face pe toți să revadă prin ochii autorului sau să vadă abla acum perioada de glorie a unei lumi atît de concurate azi de televiziune sau de blazarea în fața unei mitologii a vedetelor.

Foarte interesant, în noua carte, capitolul dedicat marilor ziaristi de film și rolului lor în promovarea valorii și... norocului. Adevărate personaje de roman: un deschizător de drum ca Riccioto Canudo, un arbitru de temut ca Walter Winchell, un monstru monden ca Hedda Hopper sau un maestru al iluminării culiselor de tipul lui Cal York. Impresionante și destinate umane ale unor mari vedete actoricești oscilînd între rai și iad, soarta unor iubiri continuate de pe ecran în viață sau chiar invers, în total o lume tremurînd de patimă, dar în care florul uman se manifestă, în-

tr-o situație de graniță, în toată splendoarea și nimicnicia lui.

O lectură ca de roman palpitant și-n același timp o resuscitare a timpului, prilej de nostalgie, desigur, dar și creare de emoție intelectuală. Cu rafinament de prozator și cu pasiune de ziarist, Lazăr Cassvan oferă cu această carte o nouă mostră a specialității sale: filmul ca loc geometric al regrețelor și filmul ca film — o invenție drăcească, tulburătoare, punînd mereu la încercare nervii și speranța, risul și plînsul, iluzia și deziluzia, la cel din față sau din spatele ecranului.

Dumitru DINULESCU

JURNAL

DE

ARTA BUCURIEI — bucuria artei. De la simbolul cîștigat în timp — acela al tineretului studios — la sensul prim al cuvîntului — „să ne bucurăm“ — Gaudemus a trecut în zilele noastre, în cea de a doua Gală organizată sub acest generic de către Conservatorul „Ciprian Porumbescu“ și Colegiul criticilor muzicali din Asociația oamenilor de Teatr și Muzică, printr-un fascinant popas în lumea poeziei oferit de artista emerită Dina Cocea. La jumătatea drumului dintre micro-recital și... micro-conferință — cum însăși protagonistă intitulării îl definea —, demersul său a captivat mai întîi prin interesul unor pagini mai puțin cunoscute din creația citorva mari oameni de cultură români (Nicolae Iorga, Camil Petrescu, George Călinescu, Tudor Vianu, Grigore Moisil), dezvoltînd roadele a ceea ce, în unele cazuri, se dovedește a fi fost mai mult decît gestul de a cocheta cu muza poeziei; prin calitatea comentariului pe marginea acestor pagini apoi, străbătut de o adîncă înțelegere și de o dragoste sinceră; și, desigur, nu în ultimul ci poate mai degrabă în primul rînd prin farmecul interpretării versurilor, tesut din știința subtilă a cîntării flecărui cuvînt și din talentul de a-i găsi, flecărula, rezonanța cea mai puternică și adevărată, într-un cuvînt: din harul și pasiunea unei mari actrițe.

Într-o ambianță ideal creată astfel, evoluția violonistei Cristina Anghelescu (studentă în anul II, laureată a concursului „Marguerite Long-Jacques Thibaud“) în compania pianistei Viorica Rădoi evoca

parcă afecțiunea marelui Enescu pentru Poemul de Chausson, iar interpretarea clarinetistului Cristian Vlad (anul II, laureat al concursului de la Ancona — Italia) acompaniat la pian de Veronica Ruscescu surprindea aura poetică a *Rapsodiei* lui Debussy și strălucirea virtuoză a *Trompetei* de Telemann. Pentru ea, încheind această seară dedicată reunirii nu numai unor genuri muzicale diverse, dar și unor arte diferite, grupul coral „Song“ al Casei de cultură a studenților să aducă explozia de tinerete și vigoare etalată de folclorul românesc și de acela al altor popoare, în versiunea dirijorală și adesea chiar compozistică a fondatorului și conducătorului formației, Ioan Luchian Mihalcea.

Încetul cu încetul, revirimentul manifestărilor artistice propuse publicului de studenții și profesorii Conservatorului, încercînd formule noi, împletind cîntul cu cuvîntul (în curînd și cu imaginea vizuală — după cit spunea, în prezentarea Galei Gaudemus, rectorul Institutului, muzicologul Nicolae Călinescu), marchează tot mai frecvent, în programul stagiunii bucareștene, centrele de maxim interes.

Luminița VARTOLOMEI

RECENT, a avut loc la Teatrul satiric-muzical „Constantin Tănase“, sala Savoy, premiera revistei *Verba lui Tănase* de Cornel Constantinescu. Satira, ironia, gluma sînt prezente (deși nu întotdeauna suficient de ascuțite), obținînd de multe ori efectul scontat: risul spontan, o clipă de reflecție, un blîț surprinzător. O adevărată revelație, textele *Tot pe drum, pe drum* (în care este criticat navetismul). În *Viziță, Moda, Groparii* („schite“ satirice creionate inteligent, vivace, cu talent). În cuplete, Cristina Stamate și Nae Lăzărescu s-au remarcat prin aplomb și naturalitate. Nu ar fi fost rău ca, plecînd de la vorbele de duh ale marelui artist Tănase, întregul scenariu să fi fost structurat pe o idee directoare mai elocventă. Altfel, nu toate textele au convins, în spectacol făcîndu-și loc și scenele ca *Unde bate, Probleme ecuatoriale*, *O poveste cu rebuț* — scenele fără vlagă, de „umplutură“. Comentariul muzical sub girul lui Temistocle Popa, conține piese agreabile (dar lișese slăgărele!); în afara lui Aurelian Andreescu și Jean Păunescu, ceilalți soliști vocali au fost sub așteptări.

I-am aplaudat pe balerina Savoyului (care se află într-un real progres și care au rezolvat partitură coregrafică de mare expresivitate), pentru figurile de dans deosebit de precise, deschise spre o exprimare modernă (coregrafia: Cornel Patrichi); s-au detasat prin măiestrie interpretativă Cornelia Patrichi, Viorica Chis, Liliana Tudor, Felicia Nica, Silviu Gabriel, Cornel Popovici. Reușită scenografia semnată de Dumitru Iocodim. *Verba lui Tănase* se dovedește un spectacol îngrijit, pregătît cu seriozitate de regizorul Nicolae Dinescu.

Magdalena M. POPA

DIAPORAMA

ANUL 1981 a marcat două premiere în lumea diaporamei românești. Prima: în cadrul Festivalului *Cintarea României* s-au prezentat pentru întîia oară diaporama și s-au decernat premii. A doua: la Epinal (Franța) diaporama românești au participat pentru prima oară la un festival internațional, iar una dintre ele (*Deșeu* de L. Szabo) a fost aleasă pentru a fi proiectată în fața unui număr public venit din mai multe țări. Dar, ce este diaporama? Ea este un nou gen de artă, evoluat din exprimarea fotografică, o artă de combinație, care îmbină fotografia cu literatura și muzica, într-un spectacol audiovizual de mare efect.

După cum se știe, progresele realizate precum și simplificarea procedurilor color, au avut drept rezultat trecerea unui mare număr de fotografi la acest tip de lucrări. Mai ales pentru amatori, realizarea de diapozitive color a devenit metoda preferată de lucru.

În același timp, răspîndirea spectaculoasă a mijloacelor electronice de înregistrare și redare a vorbirii, a muzicii și a efectelor sonore pe benzile magnetice a sugerat îmbinarea dintre proiectiile de serie de diapozitive cu sunetul. Astfel au apărut, ceea ce a început să se numească „proiecții de serie de diapozitive sonorizate“ sau „dison“ (în germană „Tonbildschau“ în franceză „montage photographique sonorisée“). De la montajul relativînd călătorii sau excursii în mod mai mult cronologic, de la seri cu un caracter pur documentar, descriptiv, s-a trecut treptat la ilustrarea unor idei și sentimente, la naratlu-

nea poetică, sau exprimarea unor păreri cu caracter social și politic; se încearcă pamfletul, satira și umorul. Îmbinările dintre imagini, text și muzică devin mai subtile, căutîndu-se o potențare reciprocă, o sudură mai strînsă, structurări încheiate, efecte dramatice. Se încearcă și se reușește „topirea imaginii“ (efectul de fondu enchainé) prin utilizarea a două proiectoare. Perindarea imaginilor este sincronizată cu banda de sunet prin impulsuri. Se realizează spectacole cu proiectii pe două sau mai multe ecrane (multiviziune) însoțite cu efecte de stereofonie. Desigur, nu sîntem decît la începutul unei evoluții care ne va aduce curînd și alte surprize.

Denumirea „diaporama“ a apărut la un congres al F.I.A.P. (Federația internațională de artă fotografică — la care este afiliată și Asociația artiștilor fotografi din România), și s-a răspîndit repede în lumea internațională a creatorilor de astfel de spectacole.

Dr. Madier (cel care a găsit această denumire) este și primul autor al unei cărți despre diaporamă pe care o definește astfel: „Un ansamblu de imagini fixe proiectate, în general cu un acompaniament înregistrat pe o bandă magnetică. Diaporama se desfășoară urmînd o idee conducătoare, ceea ce are drept rezultat nu o succesiune de imagini izolate, ci un tot, formînd o operă încheiată. Nu este absolut necesară topirea imaginii, deoarece o diaporamă se poate realiza și cu un singur proiector. Pot exista diaporamă cu caracter artistic-literar, documentar și pedagogic“.

Azi, diaporama este în plin avînt. Se organizează pe an ce trece din ce în ce mai multe festivaluri naționale și internaționale la care participă un număr crescînd de creatori și un public entuziast. La festivalul de la Epinal de anul trecut de pildă, s-au primit 147 lucrări din 12 țări! În anul 1980, la noi în țară s-au desfășurat 6 festivaluri și, desigur, anul acesta vor fi mai multe.

Dar diaporama nu este apreciată numai în circuitul festivalurilor. Ea este mult și cu succes folosită pentru publicitate: în multe muzee, în incinta monumentelor, în locații cu trecut istoric, sînt instalate aparate speciale, cu ecrane mici și căști pentru ascultat, care prezintă scurte diaporamă explicative. La unele expoziții și muzee există chiar mici săli în care se prezintă la ore fixe programe de diaporamă. Din ce în ce mai mult diaporama pătrunde în școli, universități și biblioteci, fiind considerată un foarte bun auxiliar în procesul de învățămînt, căci creează un nivel de predare uniform ridicat, deopotrivă pentru elevii din orasele mari și mici, precum și de la sate. Forța de pătrundere a diaporamăi în domeniul foarte diferit se explică prin cîteva calități hotărîtoare. Făcînd o succintă enumerare a acestora, nu se poate trece cu vederea relativa ușurință în realizarea acestora, marea economie de pelliculă față de film, prețul de cost scăzut, calitatea deosebit de bună a imaginilor. Creatorii români de diaporamă se pregătesc asiduă pentru festivalurile naționale și internaționale viitoare. Cunoscîndu-le talentul am mare încredere că vor repurta curînd mari succese.

Eugen IAROVICI